

Nr 8

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente.

Genom en den 20 december 1957 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 25, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag

om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente

Härigenom förordnas som följer.

Tid, inom vilken arvinge eller testamentstagare efter kungörelse enligt 9 kap. 1 eller 2 § lagen om arv eller 8 kap. 1 § lagen om testamente har att göra sin rätt gällande, må, om skäl äro därtill, av rätten förlängas med högst fem år, såframt ansökan därom, innan preskription inträtt, göres av den som har att bevaka arvingens eller testamentstagarens rätt i boet. Övriga dödsbodelägare skola genom särskilda meddelanden av rätten erhålla tillfälle att yttra sig över ansökningen.

Sedan beslut om förlängning vunnit laga kraft, skall kungörelse om beslutet genom rättens försorg intagas i allmänna tidningarna.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt nu gällande regler om arvs-preskription preskriberas bortovarande arvinges rätt fem år efter utfärdad kungörelse om arvet. Under de extraordnåna förhållanden som skapats genom det senaste världskriget och efterverkningarna därav kan fall förekomma, då en bortovarande arvinge utan egen förskyllan är förhindrad att bevaka sin rätt inom preskriptionstiden. Genom en framställning av legationssekreteraren Raoul Wallenbergs moder och hennes make har aktualiserats frågan om legislativa åtgärders vidtagande till skydd för bortovarandes arvsrätt.

Reglerna om preskription av bortovarande arvinges rätt till arv är upptagna i 9 kap. lagen den 8 juni 1928 om arv.

Vistas en till namnet känd arvinge å okänd ort, skall detta av den som har boet i sin vård anmälas till rätten, som har att införa kungörelse i Post- och Inrikes tidningar med anmaning till arvingen att inom fem år göra sin rätt till arvet gällande (1 §). Samma förfarande skall tillämpas om det vid bouppteckning ej kan utrönas, huruvida den döde efterlämnat arvinge, som före allmänna arvsfonden eller före eller jämte annan känd arvinge är berättigad till arvet; det skall också tillämpas när kännedom finnes om arvinge efter den döde men kunskap saknas såväl om arvingens namn som om hans vistelseort (2 §). Arvinge, som ej enligt det nu sagda har att göra sin rätt gällande inom särskilt förelagd tid, skall göra det inom en yttersta preskriptionstid av tio år från arvlåtarens död (3 §). Har arvinge icke inom den tid som gäller för hans fall tillträtt arvet eller anmält anspråk därpå i viss ordning, har han förlorat sin arvsrätt (6 §). Arvet tillfaller i stället dem som skulle ha erhållit detta, om han dött före arvlåtaren (7 §).

I 8 kap. lagen om testamente regleras frågan om okänd eller på okänd ort varande testamentstagares rätt till testamente på motsvarande sätt.

Medan preskriptionstid löper behandlas bortovarande arvinge eller testamentstagare som om han vore i livet. Normalt avsättes det en lott för honom som förvaltas av särskilt förordnad god man (18 kap. 4 § föräldrabalken). Mot preskription äger bortovarande icke åberopa att han varit hindrad att bevaka sin rätt. God man, som förordnats för den bortovarande, äger icke vidtaga åtgärd för avbrytande av preskription.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Lindell, har vid lagrådsremissen anfört följande:

De regler som för närvarande gäller beträffande preskription av bortovarande arvinges rätt till arv bygger på uppfattningen att arvinge, som försummat att upprätthålla kontakt med den avlidne och de hemmavarande, icke bör äga taga arv. Reglerna gäller emellertid för samtliga fall och sålunda även då för bortovarande arvinge förelegat faktiskt hinder att låta sig avhöra; laga förfall kan ej åberopas. Vid reglernas tillkomst ansåg man sig ej behöva räkna med att sådant hinder skulle kunna bestå under många år i följd.

Under normala förhållanden torde en relativt kort preskriptionstid för arv vara välmotiverad. Men under de extraordinära förhållanden som skapats genom det senaste världskriget och efterverkningarna därav kan det förekomma fall, då det verkar synnerligen obilligt att en bortovarande arvinge, som utan egen förskyllan varit oförmögen att bevaka sin rätt, går denna förlustig efter en så kort preskriptionstid som fem år. Ehuru Sverige icke varit indraget i kriget kan även i vårt land sådana fall inträffa. Sven-

ska medborgare kan ha vistats i ett land som varit krigsskådeplats och råkat i fångenskap eller eljest bortförts och saknat möjlighet att få känedom om utfärdad kungörelse eller att sätta sig i förbindelse med anhöriga eller myndigheter i hemlandet inom den stadgade tiden. Även andra liknande fall kan förekomma då den bortovarande haft giltig ursäkt för sin uraktlåtenhet att bevaka sin rätt men enligt gällande lag icke kan stödja arvsanspråk härpå sedan femårstiden utlupit.

Det föreligger enligt min mening anledning att för nu åsyftade fall genomföra en ordning som håller möjligheten öppen till arvsrättens bevarande längre tid än den i arvslagen föreskrivna. Därvid kan olika lösningar tänkas. Vid sidan av en förlängning av preskriptionstiden kan sålunda övervägas att, i överensstämmelse med vad som gäller i åtskilliga utländska lagar, införa särskilda undantagsregler för det fall att man vet eller kan antaga att bortovarande arvinge är i livet. En annan lösning vore att införa möjlighet att mot preskription åberopa laga förfall. För att bedöma vilken av olika tänkbara utvägar som är den lämpligaste torde en närmare utredning vara erforderlig.

Med hänsyn till omständigheterna i fall, som kan tänkas komma att aktualiseras som en följd av händelser under och efter det andra världskriget, är det emellertid angeläget, att omedelbara åtgärder vidtagas för att tillskapa skydd för arvinge, som kan antagas vara ur stånd att bevaka sin rätt inom nu gällande preskriptionstid. Såsom ett provisorium i avbidan på en definitiv lösning torde möjlighet böra beredas för domstol att, om skäl föreligger därtill, på ansökan förlänga preskriptionstiden med högst fem år beträffande sådana fall då arvingen är till namnet känd men hans vistelseort okänd. Ansökan bör göras före tidens utgång av den som har att bevaka den bortovarandes rätt i boet, d. v. s. i regel den som jämlikt 18 kap. 4 § föräldrabalken förordnats till god man för den bortovarande. Över ansökningen bör övriga dödsbodelägare genom särskilda meddelanden av rätten erhålla tillfälle att yttra sig. Föreskrift bör meddelas om att rätten, sedan beslut om förlängning vunnit laga kraft, skall låta kungöra beslutet i Post- och Inrikes tidningar.

Har preskriptionstiden förlängts med kortare tid än fem år, bör hinder icke föreligga att rätten senare på ansökan före förlängningstidens utgång beslutar om ytterligare förlängning, dock icke med längre tid än att den sammanlagda förlängningstiden blir högst fem år. Det torde icke vara erforderligt att upptaga särskilt stadgande härom.

Enligt 9 kap. 6 § lagen om arv förlorar arvinge sin arvsrätt, om han icke före preskriptionstidens utgång tillträtt arvet eller framställt anspråk därpå. Har ansökan gjorts om förlängning av preskriptionstid men har beslut om förlängning ej meddelats före preskriptionstidens utgång, torde den bortovarande utan hinder av nyssnämnda stadgande vara bibehållen vid sin rätt intill dess lagakraftvunnet beslut föreligger. Något särskilt stadgande härom torde icke erfordras.

Eftersom den föreslagna lagstiftningen är avsedd som ett provisorium, synes det mindre lämpligt att inarbeta bestämmelserna i lagen om arv, utan en särskild lag i ämnet torde böra utfärdas.

Lagrådet

Vid ärendets behandling i lagrådet anmärktes att det remitterade förslaget, som avsåg möjlighet till förlängning av tid för preskription endast såvitt gällde till namnet känd, på okänd ort varande arvinges rätt till arv, icke gäve motsvarande möjlighet till förlängning i fall som avsåges i 9 kap. 2 § lagen om arv och ej heller i fråga om okänd eller på okänd ort varande testamentstagares rätt till testamente. Lagrådet uttalade att det, om behov av förlängning skulle yppas i något fall som omfattades av 9 kap. 2 § arvs-lagen eller 8 kap. 1 § testamentslagen, skulle framstå som en uppenbar orättvisa att lagen begränsats på sätt som föreslagits. På grund härav och då en utvidgning av förslaget till att omfatta jämväl tid, som avsåges i sistnämnda båda lagrum, icke kunde medföra några särskilda olägenheter hemställde lagrådet, att en sådan utvidgning måtte äga rum.

Lagrådets hemställan har vunnit beaktande i propositionen.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa,

att förevarande proposition, nr 25, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 31 januari 1958

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, Lindblom, Lodenius, Birke, Erik Svedberg och Alexanderson;

från andra kammaren: herr Rylander, fru Johansson, fru Boman, herr Fröding, fru Löfqvist, herrar Lundqvist och Eliasson i Stockholm.